ГУКІ І ЛІТАРЫ

Цвёрдыя і мяккія зычныя гукі. Іх абазначэнне на пісьме

1. Вымавіце словы парамі. Якімі гукамі яны адрозніваюцца?

нос — нёс
воз — вёз

стол — столь
вугал — вугаль

столь — рус. *потоло́к*

Якімі літарамі адрозніваюцца словы? Як перадаецца на пісьме мяккасць зычных гукаў?

Зычныя гукі бываюць цвёрдыя і мяккія. Мяккасць зычных гукаў на пісьме абазначаецца літарамі ***е, ё, ю, я, і, ь***: *верасе**нь**, к**лё**н, **лі**па, з**яз**ю**л**я*.

Правообладатель Национальный институт образования

2. Прачытайце. Вымавіце выдзеленыя словы парамі. Якія гукі адрозніваюць значэнне аднаго слова ад другога?

Мой мядзведзік мае **моду**
перад сном паесці **мёду.**

А грыбоў жа ў **бары**!
Самі просяцца: **бяры**!

Зноў карась разводзіць **плёткі:**
— Шчупака пабілі **плоткі.**

Н. Сторажава.

разво́дзіць плёткі *— гаворыць няпраўду*
ма́е мо́ду *— мае звычку*

Выпішыце выдзеленыя словы. Падкрэсліце літары, якія абазначаюць мяккасць зычных гукаў на пісьме.

3. Разгледзьце форзацы. Назавіце парныя цвёрдыя і мяккія зычныя гукі. Які гук [й’]? Які гук [ў]? Вымавіце словы *гара, гіра*. У якім слове гук [г] цвёрды, а ў якім — мяккі?

Правообладатель Национальный институт образования

4. У радзе літар знайдзіце назвы рыб.

шчупакарплоткакунёкарась

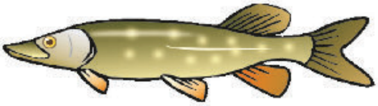

шч..к

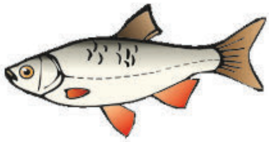

пл..а

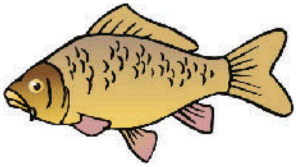

к..п

а..к

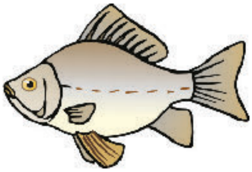

к..сь

Запішыце гэтыя словы.

Назавіце словы з мяккімі зычнымі гукамі. Падкрэсліце літары, якія абазначаюць мяккія зычныя гукі, разам з наступнай літарай.

У з о р: *акунёк*.

5. Прачытайце. Што трэба для рыбалкі?

Вось кручок, вось чарвячок,
Лёска, палка — і рыбалка.
Закідай хутчэй, Міхалка.

У. Карызна.

Спішыце. Падкрэсліце літары, якія абазначаюць мяккасць зычных гукаў на пісьме.

Правообладатель Национальный институт образования

6. Прачытайце скорагаворку. Навучыцеся правільна вымаўляць яе.

Сам з сябе смяецца сом,
сом прысніў са смехам сон.
К. Камейша.

Выпішыце словы, у якіх усе зычныя цвёрдыя. Назавіце словы, якія адрозніваюцца паміж сабой адным гукам.

7. Адгадайце загадку.

Хто жыве ў віры ля кручы,
паласаты і калючы,
мае крылы, хоць не птах,
а на рыб наводзіць жах?
С. Кацуба.

вір *— глыбокае месца ў рацэ, дзе адбываецца завіхрэ́нне вады*
кру́ча *— круты бераг*

Спішыце загадку. Падкрэсліце літары, якія абазначаюць мяккія зычныя гукі, разам з наступнай літарай.

Правообладатель Национальный институт образования

8. Прачытайце. Устаўце ў сказ словы з дужак.

Чмель стаміўся, сеў на ... , адпачне і будзе ... *(лотаць, лётаць)*. *(Н. Сторажава.)*

лотаць

Якімі гукамі адрозніваюцца словы ў дужках? Якімі літарамі адрозніваюцца гэтыя словы?

суcе́д

9. Прачытайце верш.

Люстэрка

Ва ўсіх ры́бак-дзяўчат
карп люстра́ны — нарасхват.
Ці збіраецца **бяседа**,
ці гулянка ў **суседа** —
модніцы да карпа гужам:
ён люстэркам добрым служыць.

В. Зуёнак.

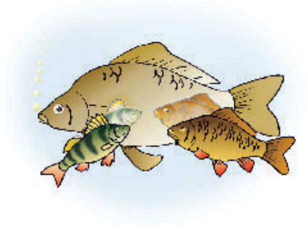

люстэ́рка — рус. *зе́ркальце*
гу́жам — *адзін за адным*

Выпішыце выдзеленыя словы. Назавіце ў іх мяккія зычныя гукі. Падкрэсліце літары, якія абазначаюць мяккасць зычных гукаў на пісьме.

Правообладатель Национальный институт образования

Рм **10.** Дапоўніце сказы патрэбнымі словамі.

Майго (маю) ... па парце клічуць ... .
У ... з намі кватэры жыве сям'я ... .
На дрэве ў двары сядзіць ... кот.
Краіны **Літва**, Латвія, Расія, **Польшча**, Украіна — ... Беларусі.

Словы для даведкі: *суседку, суседа, суседкі, суседняй, суседскі*.

Запішыце апошні сказ. У выдзеленых словах назавіце мяккія зычныя гукі. У якім з гэтых слоў літар больш, чым гукаў? Чаму?

11. Прачытайце прымаўку. Калі так гавораць?

Рыбка ў рацэ́, ды не ў руцэ́.

Назавіце словы, якія адрозніваюцца адным гукам. Назавіце зычныя гукі ў гэтых словах. Яны мяккія ці цвёрдыя?

12. Прачытайце скорагаворку. Навучыцеся правільна вымаўляць яе.

Правообладатель Национальный институт образования

Пайшоў Сёма лавіць сома,
Соня спіць спакойна дома.
Сёму — сом, Соні — сон.
М. Мінчанка.

Назавіце пары слоў, якія адрозніваюцца адным гукам. Запішыце гэтыя словы пад дыктоўку настаўніка.

Назавіце пару слоў, якая адрозніваецца гукамі [с] — [с’].

13. Прачытайце верш.

З татам крочым на рыбалку,
я люблю рыбалку змалку.
Вуды, бле́шня і чарвяк...
Ты плыві да нас, шчупак!
Т. Мушынская.

***бле́шня** — металічная пласцінка, да якой прымацоўваецца кручок*

Спішыце першы сказ. Падкрэсліце словы, у якіх усе зычныя гукі цвёрдыя.

Правообладатель Национальный институт образования